

Handläggare
Viveca Waak
Telefon: 08-50831935

Utredning av möjligheter för att öka antalet kolloplatser

Sammanfattning

Kulturförvaltningen har fått i uppdrag att utreda möjligheten till fler kolloplatser. Med utgångspunkt i hur stadens kolloverksamhet har utvecklats de senaste åren visar utredningen på möjligheter att utöka antalet platser med de utmaningar som det innebär.

Sammanfattningsvis visar utredningens slutsatser på att flera insatser behövs för att fler barn ska få åka på kollo. Det handlar om allt från att skapa nya former för kollo som till exempel prova-på-kollo och dagkollo samt att utvärdera befintlig avgiftsmodell för en högre måluppfyllelse.

Oavsett insatser kommer ökade resurser och en tydlig ansvarsfördelning vara en förutsättning för att uppnå en långsiktig verksamhetsutveckling av stadens kolloverksamhet.

Ärendet

Kulturförvaltningen har fått i uppdrag att utreda möjligheten till fler kolloplatser. Utredningen ska svara upp mot nedan beskrivna budgetuppdrag:

Kulturnämnden ska i samarbete med stadsdelsnämnderna och servicenämnden utreda möjligheter för att öka antalet kolloplatser. Budget 2023 (RVI KuN:5, sid 181)

Ärendets beredning

Utredningen har genomförts av kulturstrategiska staben på kulturförvaltningen. Utredningen har rapporterat till styrgruppen för samordningsuppdraget av verksamhetsområdet barn, kultur och fritid. I styrgruppen ingår ett antal stadsdelsdirektörer som vid olika tillfällen har fått ge inspel på utredningsdirektiv, preliminär analys samt på rapporten i sin helhet. Löpande dialog har förts med stadsledningskontoret och med upphandlingsansvarig på serviceförvaltningen. Vad gäller upphandlade kolloarrangörer har en enkät gått ut till dem med frågor om möjligheter till fler kolloplatser.

Bakgrund

Utredningens syfte och mål

Stockholms stads kolloverksamhet ska vara en plats där barn och ungdomar från olika miljöer och stadsdelsområden kan mötas och skapa relationer. Kollovistelsen ska bland annat ge barnen möjlighet att få miljöombyte och delta i stimulerande aktiviteter. 2021 fick kulturförvaltningen samordningsansvar för verksamhetsområdet barn, kultur, och fritid i hela staden¹. Från och med januari 2023 har förvaltningen även samordningsansvar för stadens kolloverksamhet².

Staden har en ambition att öka antalet sökande till kollo från underrepresenterade grupper. Utredningen ska ge en nulägesbild av stadens sommarkolloplatser, utveckling över tid samt ge förslag på vilka möjligheter som finns att utöka antalet kolloplatser. Utredningens effektmål är en mer jämlik tillgång till stadens sommarkolloplatser.

¹ Kulturnämndens ansvar omfattar att i nära samverkan med stadsdelsnämnder och idrottsnämnden ansvara för samordning av stadens arbete inom verksamhetsområdet barn-, kultur och fritid. BUDGET 2021, sid 162.

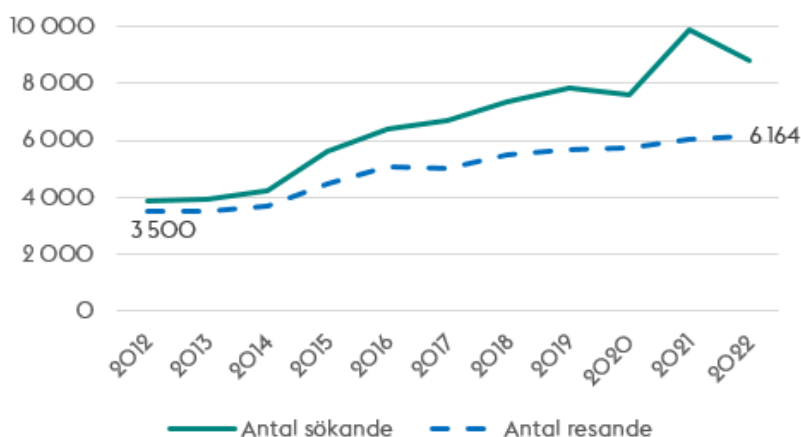
² Kulturnämnden och Södermalm stadsdelsnämnd ska samarbeta kring och förbereda för en stegvis flytt av samordningsansvaret för sommarkollo till kulturnämnden som ska vara fullt genomförd till 2023. BUDGET 2022, sid 185.

Stadens kolloverksamhet

Antal sökande över tid

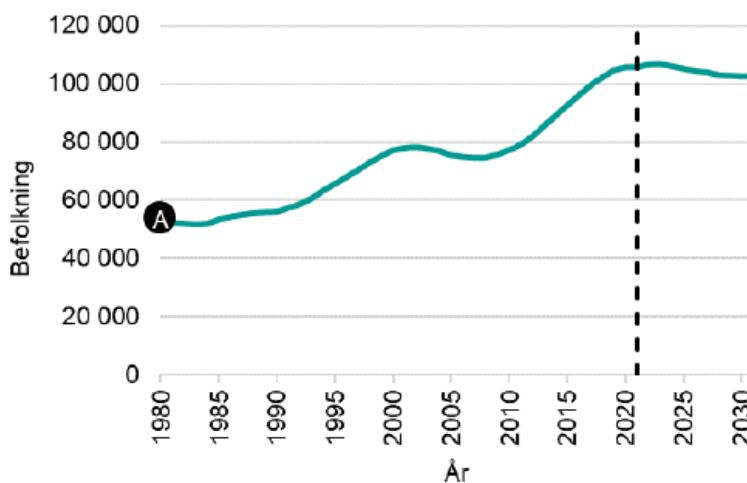
Antalet sökande till sommarkollo har ökat under de senaste åren. Idag är det cirka 8 000 - 9 000 barn per år som söker och drygt 6 000 som deltar i stadens kolloverksamhet (årskurs 1-9, 8-16 år). Pandemiåret 2021 var ett rekordår med cirka 10 000 sökande. Under 2022 åkte 6 164 barn på sommarkollo, en ökning med 76 procent (2 664 barn) jämfört med 3 500 resande barn 2012.

Diagram 1: Antal sökande och resande barn till kollo, 2012-2022

Befolkningsutvecklingen i åldersgruppen 6-15 år ökade markant med totalt 26 249 antal barn under perioden 2012-2020. Ökningen i åldersgruppen 6-15 år beräknas att plana ut från 2023 och minska något fram till 2030.

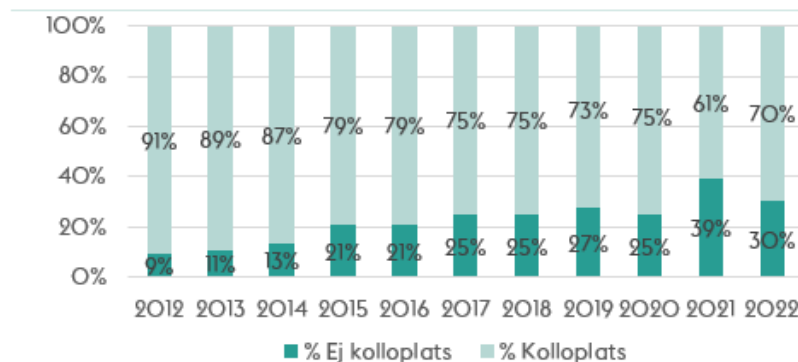
Diagram 2: Barn i åldern 6-15 år. Källa: Sweco.

Antal sökande 2022 var totalt cirka 8 800. Från alla stadsdelsförvaltningar erbjuds i snitt drygt 70 procent av de sökande

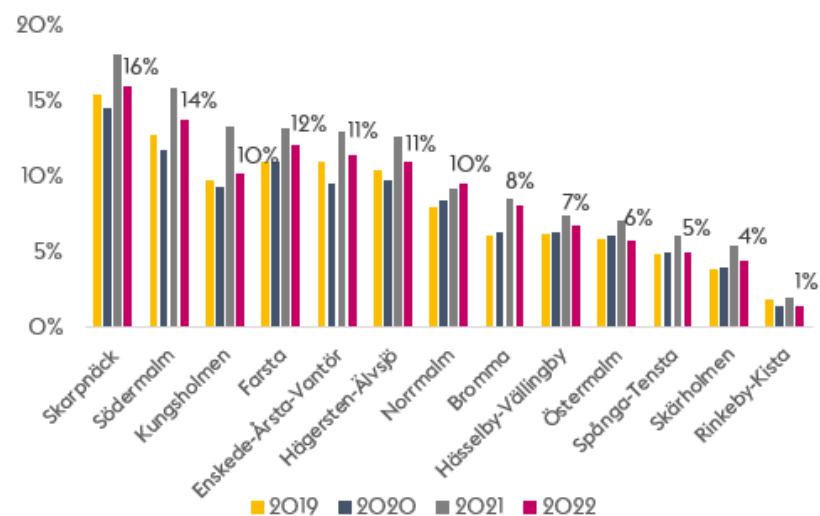
en kolloplats de senaste fem åren. I de fall barnet endast angett ett förstahandsval, d.v.s. inte angett ett andra eller tredjehandsval, har det ibland inneburit att den kollogården inte haft kapacitet att ta emot. Söktrycket för kollosäsongen 2023 ser ut att ligga på motsvarande nivå som för 2022.

Diagram 3: Andel sökande som får kolloplats, år 2012-2022

Antal barn i målgruppen (åk 1-9, 8-16 år) i hela staden är drygt 94 000 varav cirka nio procent sökte till sommarkollo 2022. Antalet sökande är betydligt fler i vissa stadsdelsområden än andra. Andelen barn i målgruppen som söker till sommarkollo är främst lägre i socioekonomiskt svaga stadsdelsområden och har varit relativt konstant de senaste 10 åren.

Diagram 4: Andel sökande i målgruppen (åk 1-9) inom respektive stadsdelsområde, 2019-2022.

Kolloarrangörer

Fr.o.m. årsskiftet 1999/2000 avvecklade Stockholms stad sin sommargårdsverksamhet i egen regi för att därefter upphandla sommarkolloverksamhet från olika kolloarrangörer. Stadens

upphandlade kolloarrangörer är sju till antalet. År 2023 finns det totalt 32 kollogårdar att söka plats till. De olika kolloarrangörerna har olika inriktning och kapacitet att erbjuda platser. Det finns ett stort antal olika kollon att välja mellan, alla kollogårdar är dock traditionella vilket innebär att barnen ägnar sig åt olika sommaraktiviteter som exempelvis bad, hajk, spel och lek. Vissa kollon erbjuder dessutom specialinriktningar som exempelvis äventyrläger, segling och teater.

Tabell 1: Stadens upphandlade kolloarrangörer 2023

Upphandlade kolloarrangörer	Antal kollogårdar
1. Stiftelsen barnens dag (inkl. Barnens Ö)	23
2. Utepedagogik AB	3
3. Föreningen Skeppsholmsgården (fartyg)	2
4. Synsholmen kolloförening	1
5. Stiftelsen S/Y Ellen (fartyg)	1
6. Stiftelsen Birkagården	1
7. Rånö seglarläger AB	1

Kollogård

Med kollogård menas en separat eller avskiljbar anläggning (eller fartyg) där kolloverksamhet ska bedrivas för minst 15 och högst 50 barn. Undantag gäller för fartyg där antalet barn ska vara minst sju.

Med uttrycket "traditionellt kollo" menas enligt avtal att verksamheten ska:

- Bedrivas som heldygnsomsorg
- Bedrivas i huvudsak utomhus och i lantlig miljö
- Bestå av aktiviteter såsom bad och sjöverksamhet, lek och idrott
- Stimulera till att deltagarna får lära känna barn från andra miljöer i andra delar av staden
- Bedrivas så att både flickor och pojkar ska kunna delta i verksamheten

Stadens riktlinjer för kolloverksamhet

Stadens kommungemensamma riktlinjer för kolloverksamhet beskriver hur de kolloplatser som staden har tillgång till ska fördelas. Riktlinjerna har setts över och uppdaterats av kommunstyrelsen och ska beslutas i kommunfullmäktige under våren 2023. Föregående riktlinjer beslutades av kommunfullmäktige år 2004³.

Enligt det reviderade förslaget ska platserna fördelas utifrån innevarande års resursfördelning av kommunfullmäktiges budget för verksamhetsområdet barn, kultur och fritid. I stadens resursfördelningsmodell för verksamhetsområdet ingår befolkningsstorleken för respektive stadsdelsområde tillsammans med socioekonomiska variabler.

Platserna ska också fortsatt fördelas så att kollogrupperna ska vara sammansatta så att barn från olika delar av staden möts. En jämn könsfördelning ska eftersträvas samtidigt som barn med medicinska och sociala problem ska ges möjlighet till förtur. Arrangörerna ska i urvalet även beakta och sträva efter att få in många barn som tidigare inte deltagit i kolloverksamhet.

Tydlig prioritetsordning

I de nuvarande riktlinjerna från 2004 har det funnits otydlighet kring hur arrangörer ska prioritera vilket har gjort det svårt för stadsdelsförvaltningarna att kommunicera med barn och vårdnadshavare om varför vissa sökande barn fått plats och andra inte. Utan tydliga fördelningsprinciper och prioritetsordning kan ett nekande beslut framstå som godtyckligt. Enligt kommunstyrelsens förslag innehåller de nya föreslagna riktlinjerna syfte och mål med verksamheten, ansvarsfördelning mellan stadens olika förvaltningar och kolloarrangörer samt principer som ska gälla när de kolloplatser som staden har tillgång till fördelas.

Tidsperioder och efterfrågan på platser

För kollo säsong 2023 har staden upphandlat totalt 6 760 kolloplatser. Den genomsnittliga vistelselängden är idag 11,6 dagar. Efterfrågan på platserna är störst i direkt anslutning till att skolorna avslutar vårterminen i juni och startar höstterminen i augusti. Detta innebär att dessa veckor är mer efterfrågade av vårdnadshavare medan veckorna i mitten på sommaren har lägre belägningsgrad. Vissa kollogårdar efterfrågas i hög grad och fyller snabbt sina platser. Det är bland annat kollogårdar med särskilda inriktningar.

Lång upphandlingsprocess

Upphandlingsperioden för stadens kolloverksamhet är lång, cirka två år, vilket kräver framförhållning och beslut tidigt i processen för att få fram nya platser i tid. Det beror på att upphandlingen behöver beslutas i nämnd samt att kolloarrangörerna behöver få besked i tid för att kunna planera sin verksamhet och rekrytera personal. Upphandling av kolloarrangörer görs för två år med option för ett års förlängning och därefter möjlighet till ytterligare ett år. Pågående avtal kan förlängas till 2024 och 2025 med ny upphandling som påbörjas hösten 2024 för säsong 2026.

Ersättning till kolloarrangör

Från 2011 ersätts de sju etablerade kolloarrangörerna enligt en fast ersättning per barn och dygn. Ersättningen inkluderar samtliga kostnader, inklusive hyra, som erfordras för kolloarrangören att driva verksamheten i enlighet med ingånget avtal. Inga extra

avgifter för verksamheten får tas ut av kolloarrangören från vårdnadshavaren. Personalförstärkning är en allmän förstärkning av personalgruppen, när sådan förstärkning är befogad på grund av att det på kollo finns ett eller flera barn med behov av extra stöd. Personalförstärkning finansieras av respektive stadsdelsförvaltning.

Ersättningsmodell

Dygnsersättningen är densamma för alla barn och ungdomar oavsett ålder (7-16 år). En större höjning av ersättningsnivån än tidigare år genomfördes av staden inför säsong 2022 då ersättningen höjdes med 15 procent.

Tabell 2: Ersättningsmodell till kolloarrangör

Fast ersättning till kolloarrangör (per barn/dygn)	2020	2021	2022	2023
Barn/ungdom	768 kr	800 kr	920 kr	938 kr
Årlig höjning %		4 %	15 %	2 %
Personalförstärkning	1 614 kr	1 672 kr	1 700 kr	1 728 kr

Sedan 2011 har ersättningen årligen räknats upp genom en kombination av lönekostnadsindex och konsumentprisindex⁴. Hänsyn tas inte till de omkostnader som arrangörerna har för fastigheter eller båtar m.m.

Förutsättningar för kolloarrangörer

De sju upphandlade kolloarrangörerna som utgörs av föreningar, stiftelser och små företag. I dialog med kolloarrangörerna, i samband med upphandlingsförfarande, framkommer att kolloverksamheten bedrivs med små marginaler. Majoriteten av arrangörerna drivs i föreningar eller stiftelser och verksamheten finansieras i hög grad av sökta bidrag och stöd från olika fonder samt andra stiftelser. Kolloarrangörerna är idag beroende av ideellt arbete och en äldre, lojal andel kolloarbetare. Vissa kolloarrangörer menar att det på sikt kan bli en utmaning att rekrytera ny personal som har andra lönekrav. Det finns en risk att unga personer utan pedagogisk erfarenhet anställs, vilket kan medföra en lägre kvalitet på verksamheten.

Kostnad per kolloplats

En nettokostnad per kolloplats för staden baseras på de kostnader kolloarrangören får i form av dygnsersättning och personalförstärkning samt de intäkter stadsdelsförvaltningarna får från vårdnadshavare. En genomsnittlig kostnad för en kolloplats

⁴ Avtalat pris justeras årligen per den 1 nov: 80 % av priset med utgångspunkt i Labour Cost Index för arbetare i privat sektor (LCI), kolumn R (kultur, nöje, fritid) samt 20 % av priset med utgångspunkt från konsumentprisindex (KPI). Källa: SCB.

med en snittvistelse på 11,6 dagar är 8 315 kr för 2023. Ett scenario vad en genomsnittlig kolloplats skulle kosta för budgetår 2025 uppskattas till 10 529 kr. Hänsyn har då tagits till uppskattade förändringar i kostnadsökning, ökad andel av barn med särskilda behov och personalförstärkning samt mer jämlik fördelning av barn mellan stadsdelsområden och högre andel barn från hushåll med lägre avgift.

Tabell 3: Räkneexempel på kostnad per kolloplats baserat på scenario

Räkneexempel: 1 barn, snitt 11,6 vistelsedagar	1 plats (2023)	1 plats (SCENARIO 2025)
Ersättning per barn för kolloarrangör	10 881 kr	11 542 kr ⁵
Ersättning personalförstärkning	1 002 kr	2 126 kr ⁶
Total ersättning per barn för kolloarrangör	11 883 kr	13 668 kr
Avgifter från vårdnadshavare (intäkt)	- 3 568 kr	- 3 139 kr
Total kostnad/subvention per kolloplats för samtliga stadsdelsförvaltningar	8 315 kr	10 529 kr

Avgiftsmodell

Den avgift som vårdnadshavare betalar för att skicka sina barn på kollo baseras på stadens avgiftsmodell för kolloverksamhet.

Kostnaden för att åka på kollo beror på:

- hushållets sammanlagda inkomst (före skatt)
- hur många barn från hushållet som åker på kollo
- antal dagar på kollot

Tabell 4: Avgiftsmodell för stadens kolloverksamhet

	Hushållens sammanlagda månadsinkomst (innan skatt)	Dygnsavgift per barn i kolloverksamhet, kronor			
		1	2	3	4
Nivå 1	> 20 000	Avgiftsfritt			
Nivå 2	20 001-30 000 kr	120 kr	96 kr	72 kr	48 kr

⁵ **SCENARIO 2025:** Notera att detta är estimerade kostnader för 1 kolloplats baserat på följande scenario:

- Årlig uppräknings av ersättning per barn/dygn med 3 %
- Mer jämlik fördelning av platser bland stadsdelsområden med underrepresenterade grupper med ett scenario av högre andel med lägre inkomst och därmed lägre avgift från vårdnadshavare. Scenario: 50 % avgiftsnivå 1-4 (under 52 tkr) jämfört med idag cirka 30 %.

⁶ Årlig uppräknings av ersättning av personalförstärkning per barn/dygn med 3 %. Ökad andel barn med behov av personalförstärkning, från 5 % till 10 % 2025.

Nivå 3	30 001-42 000 kr	250 kr	200 kr	150 kr	100 kr
Nivå 4	42 001-52 000 kr	350 kr	270 kr	200 kr	140 kr
Nivå 5	52 001 <	370 kr	285 kr	210 kr	150 kr

Tabell 5: Avgiftsexempel

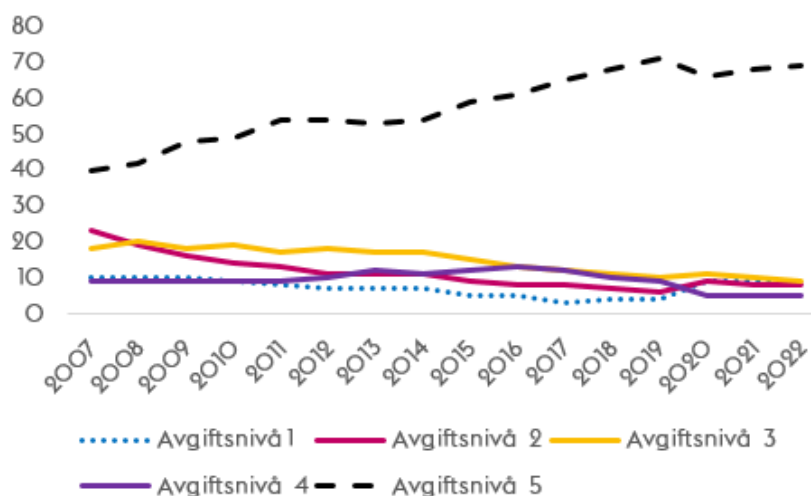
Hushållets sammanlagda månadsinkomst (innan skatt)	Antal barn	Antal dagar	Dygnsavgift	Total kostnad för vårdnadshavare
23 000 kr	1	10	120 kr	1 200 kr
41 000 kr	1	10	250 kr	2 500 kr
72 000 kr	1	10	370 kr	3 700 kr

Ändringarna i stadens avgiftsmodell för kollo har anpassats under åren. Inför 2020 förändrades avgiftsmodellen vilket bland annat innebar att vistelsen idag är avgiftsfri för hushåll med månadsinkomst upp till 20 000 kronor. Två nya inkomstnivåer skapades, en för inkomst mellan 42 000 till 52 000 kronor samt en inkomstnivå för hushåll med månadsinkomst över 52 000 kronor.

Andel barn per avgiftsnivå

Andelen resande barn från inkomstnivå 0-20 000 kr (avgiftsfritt) ligger jämt mellan åren på cirka 8-9 procent (500 barn 2020, 529 barn 2021 och 497 barn 2022). Andel resande barn i hushåll med högst inkomst (avgiftsnivå 5, 52 tkr och över) ökar över tid.

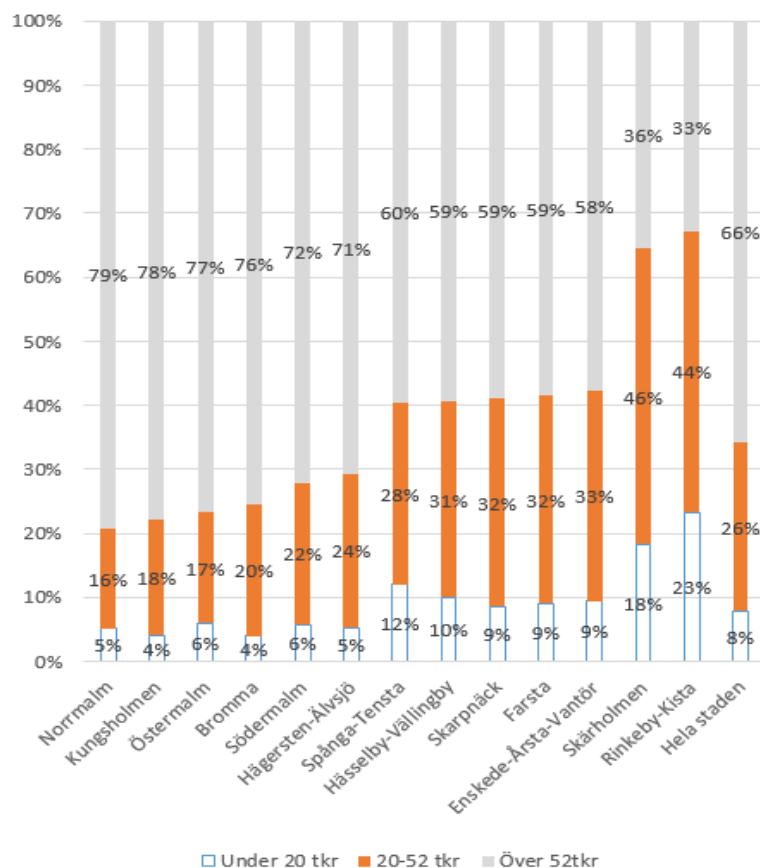
Diagram 5: Andel resande kollobarn per avgiftsnivå. Procent 2007-2022.

Avgiftsnivå 1: sammanlagd hushållsinkomst 20 tkr och under
 Avgiftsnivå 5: sammanlagd hushållsinkomst 52 tkr och över

De flesta barnfamiljer i Stockholm har en sammanlagd hushållsinkomst per månad som överstiger 20 000 kronor och har därför inte möjlighet att få en avgiftsfri kollovistelse för sitt barn. En jämförelse av avgiftsmodellens hushållsinkomstnivåer med den faktiska fördelningen av inkomstgrupper i staden visar att andelen hushåll i inkomstgruppen över 20 000 tusen kronor är cirka 90 procent. I stadsdelsområden med underrepresenterade grupper såsom Skärholmen och Rinkeby-Kista är den siffran cirka 80 procent.

Diagram 6: Andel hushåll med barn (0-19 år) per inkomstgrupp och stadsdelsområde (Källa: Sweco, 2020)

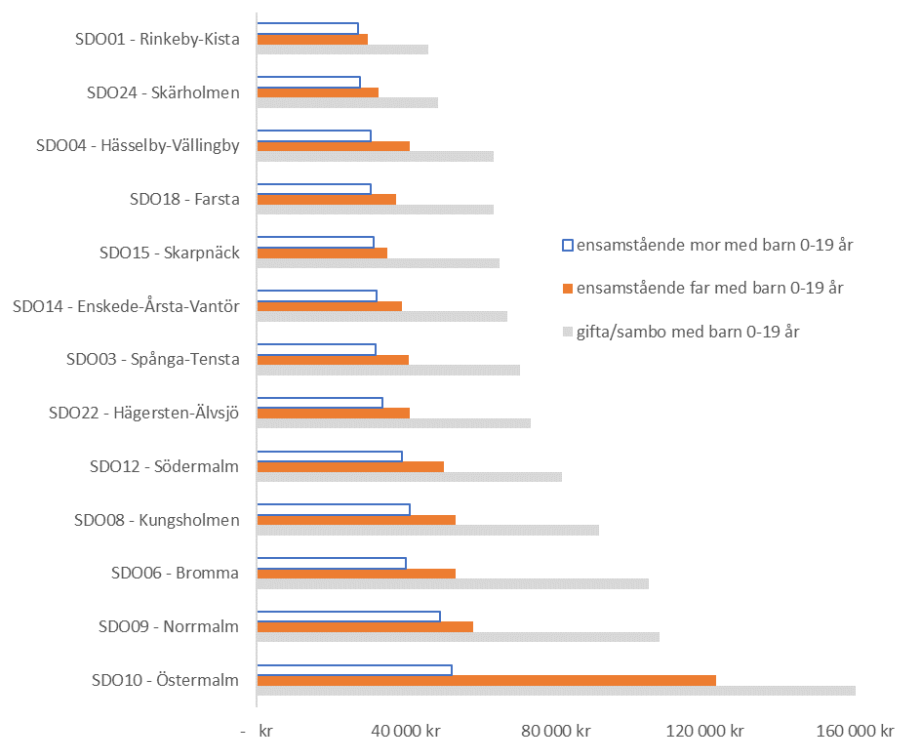

Det som slutligen påverkar en barnfamiljs konsumtion är storleken på den disponibla inkomsten. Nedan diagram visar hur disponibel inkomst ser ut för barnhushåll i staden⁷. Det är tydligt att den

⁷ Källa: SCB. Disponibel inkomst är den summa som återstår för konsumtion och sparande sedan man från summa förvärvs- och kapitalinkomst dragit ifrån slutliga skatter och lagt till skattefria ersättningar och bidrag.

disponibla inkomsten generellt är låg för hushåll med ensamstående föräldrar, särskilt i stadsdelsområden med underrepresenterade grupper.

Diagram 7: Disponibel inkomst per månad och per antal hushåll med barn 0-19 år (2020 per stadsdelsområde, källa: Sweco)

Ökad oro för ekonomin bland barnfamiljer

Nära tre procent av Sveriges barn bor i familjer som under lång tid har haft svårt att betala det nödvändigaste.⁸ Den senaste tidens ekonomiska utveckling med rekordhög inflation har lett till att barnfamiljer har svårt att tillgodose sina barns mest basala behov. Det finns en stor oro för den egna ekonomin, framförallt i hushåll med en ensamstående förälder eller i tvåfamiljshushåll med låg sammanlagd inkomst. Bland ensamstående föräldrar med en inkomst under 35 000 kronor i månaden är en tredjedel mycket oroade över den egna ekonomin.⁹

Faktorer som påverkar att barn väljer att åka på kollo

I många år har det varit en ojämn fördelning av hur många barn som söker till kollo mellan olika stadsdelsområden. Från vissa stadsdelar

⁸ Källa SCB 2019

⁹ Barnfamiljers ekonomiska svårigheter 2023, Kantar Sifo, på uppdrag av Rädda Barnen, Svenska Röda Korset m.fl.

åker 10-15 procent av barn på kollo och från andra stadsdelsområden åker endast 1-3 procent. Vårdnadshavare har en central roll i beslutet att låta sina barn delta i kollo.

Låg tillit och ekonomi - trösklar bland underrepresenterade grupper

I en genomförd undersökning¹⁰ svarar en majoritet av tillfrågade vårdnadshavare i Stockholms stad att det de värdesätter att deras barn får göra under sommarlovet är att få röra på sig fysiskt, vistas i naturen, träffa andra barn samt byta miljö. Generell kännedom om vad kollo är för något är hög, nästan samtliga uppger att de känner till begreppet. Kännedomen om Stockholms stads kolloverksamhet är också hög. Hos vårdnadshavare i Rinkeby-Kista och bland de med lägst inkomst är kännedomen om kollo lägre än i andra grupper. Viljan att skicka sina barn på kollo är också lägre i just dessa grupper. De två trösklar som sticker ut är brist på ekonomi och en upplevd otrygghet som grundar sig i ovisshet om arrangören, platsen för kollo samt personalen som tar hand om barnen.

Gemenskap, nya vänner och tillgång till ledare störst betydelse för kolloupplevelsen

I syfte att ta reda på vad deltagarna tycker om sin kollovistelse genomför staden årligen en brukarundersökning. Svarefrekvensen ligger på cirka 30-40 procent. Deltagarna är generellt mycket nöjda, över 90 procent svarar att deras vistelse varit bra eller mycket bra och har legat på en hög nivå under en tioårsperiod. Det finns tre särskilda faktorer som har större betydelse för att barnen ska få en bra upplevelse:

- Att känna gemenskap och delaktighet är viktigt och sätter stor prägel på kollovistelsen som helhet.
- 93 procent av alla barn och ungdomar uppgav att de fått nya vänner.
- Vidare var det 95 procent som uppgav att det alltid eller oftast fanns någon ledare till hands att prata med om det behövdes eller såg till att alla fick vara med på arrangerade aktiviteter.

Brukarundersökningen visar tydligt att barnen och ungdomarna som åker på sommarkollo och som har besvarat enkäten generellt är mycket nöjda med verksamheten och utbudet av de olika aktiviteter som erbjuds.¹¹

Övrigt utbud av sommar- och lovaktiviteter

Utöver kolloverksamheten har vissa stadsdelsförvaltningar och även vissa fackförvaltningar ett verksamhetsutbud som innehåller olika former och typer av läger och dagverksamhet (ofta benämnt "dagkollo") med vuxna ledare. Verksamheterna utvecklas oftast i samverkan med lokala aktörer, föreningar och andra organisationer.

¹⁰ Vårdnadshavare om kolloverksamhet. Attitydundersökning, Gullers 2022.

¹¹ Brukarundersökning sommarkollo 2022. Institutet för kvalitetsindikatorer.

Många av aktiviteterna är också kostnadsfria. Aktiviteterna sker mestadels under dagtid och i närmiljön.

Dagkollo

Dagkollo kan till exempel vara badbussar för yngre barn eller lokala dagkollon för 10-12 åringar och tonåringar. Flera stadsdelsförvaltningar anordnar dagkollon på fritidsgårdar, parklekar eller 4H-gårdar. Några stadsdelsförvaltningar anordnar så kallade Sports Camps.

Scoutrörelsen har en verksamhet som når ut i hela staden. Tillsammans med scouterna inledde stadsdelsförvaltningen Rinkeby-Kista ett pilotprojekt 2022 i syfte att ge barn och unga i området tillgång till friluftsliv och scoutäventyr genom dagscoutläger på sommar- och jullov. Målsättningen är att få barn och unga att delta i dagscoutlägren samt utbilda unga ledare som får kommunala feriejobb. 2022 genomfördes lägret för första gången under två veckor och 20 ledare utbildades¹².

Det finns andra enskilda aktörer som driver lovverksamhet för barn och unga. Ett exempel är Bromma KFUM som är en etablerad aktör som riktar sig till barn och unga i hela Västerort på sommar- och övriga lov. Bromma KFUM erbjuder dagkollo under tre veckor för totalt 600 barn en mängd olika aktiviteter inom bland annat idrott och kultur ute på Kärsön i Ekerö kommun.

Prova-på-kollo

Som en del i stadens samordningsansvar för kolloverksamhet arrangeras så kallade prova på-kollo en dag eller en helg i Stockholms skärgård. Målgruppen är barn som tidigare inte varit på kollo. På dessa dagkollon kan en förälder följa med kostnadsfritt och uppleva kollo tillsammans med sitt barn med möjlighet att komma ut i naturen, leka och vara tillsammans med andra barn. Helgkollo pågår fredag-söndag med övernattnings utan vårdnadshavare. Prova-på-kollo är en upplevelse som kan hjälpa barn och vårdnadshavare att ta nästa steg och låta barnet delta själv på traditionellt kollo med övernattnings och längre vistelse.

Prova på-kollo riktar till socioekonomiskt svaga stadsdelsområden med låg andel sökande till sommarkollo. Det genomfördes första gången 2016 och efter uppehåll på grund av pandemin genomfördes det åter i maj 2022. Kulturförvaltningen har utökat antalet prova-på-kollo för juni, augusti och september 2023. Det är totalt drygt 300 platser som har upphandlats och erbjuds till alla barn och unga i staden med fokus på stadsdelsområdena Järva och Skärholmen.

¹² <https://www.scouterna.se/aktuellt/pressmeddelande/scouterna-testar-scouting-och-ledarskap-i-nya-former-pilotprojekt-i-rinkeby-kista-i-samarbete-med-stockholm-stad/>

Kulturskolan

En verksamhet som också arbetar för barn och ungas möjlighet till en meningsfull fritid och som, likt kolloverksamheten, strävar efter en jämlik fördelning över staden är kulturförvaltningens kulturskola. Kulturskolan i Stockholms stad vänder sig till målgruppen 6-22 år med olika ämnen och kurser inom musik, teater, dans, cirkus, konst, spel och media. Kulturskolan erbjuder terminskurser, kortkurser, öppen- eller drop in verksamhet samt verksamhet i samverkan med skolor på skoltid. Antalet barn i målgruppen 6-22 år är nära 173 000 i hela staden varav cirka 8 procent är unika elever i kulturskolan baserat på terminskurser.

Kulturskolan erbjuder lovkurser, dagkollo, på sommaren i stadsdelsområdena. Sommarkurserna har ett utökat utbud där barnet kan välja bland kurser som genomförs i kulturskolans lokaler. Kulturskolan undersöker möjligheter att utöka och möjliggöra fler platser för dagkollo under de närmaste åren.

Exempel på lärdomar av tidigare insatser för att bredda barn och ungas deltagande på fritiden

Kulturskolan har i uppdrag att nå fler barn och unga i stadsdelar med lägre deltagande och andra underrepresenterade grupper. För att bredda deltagandet inom kulturskolans verksamheter infördes 2015 en avgiftsmodell som innebar en generell avgiftssänkning. Avgiften för en terminskurs sänktes från exempelvis 700 kronor till 300 kronor. I kommunfullmäktiges budget för 2019 fick kulturförvaltningen i uppdrag att analysera vilka resultat och effekter som tidigare insatser gett. I kulturskolans analys 2019 framkom att avgiftsmodellen från 2015 inte fått avsedd effekt med ett ökat deltagande i stadsdelar där kulturskolan har låg beläggning och att det behövdes andra insatser för att öka deltagandet¹³. Forskning visar att ”för det stora flertalet familjer verkar inte avgiftsfrågan vara den avgörande faktorn för att kunna delta i kulturskolans verksamhet men för ett antal barn, som lever under knappa förhållanden, kan den vara ett allvarligt hinder¹⁴.”

Långsiktiga insatser krävs

Kulturskolans slutsatser 2019 var ökat behov av långsiktiga insatser med bland annat att följande åtgärder:

- Nära samarbete med skola och fritidsverksamhet.
- Differentierad avgiftsmodell d.v.s. ökade kursavgifter för att möjliggöra kulturskoleverksamhet för underrepresenterade grupper.
- Avgiftsfri verksamhet riktad till grupper med låg inkomst.

¹³ Rapport: Effekter och resultat av insatser för breddat deltagande i Kulturskolan Stockholm. Dnr 1.1/560/2019.

¹⁴ En inkluderande kulturskola på egen grund (SOU 2016:69) s. 119. (E. Bjørnsen. Inkluderande kulturskole. Utredning av kulturskoletilbudet i storbyene. Prosjektrapport nr.5/2012. (Agderforskning, 2012) s. 87.)

- Långsiktigt riktade, uppsökande och relationella insatser i samverkan med stadsdelsförvaltningen och civilsamhället i utvalda stadsdelar.
- Utveckla kommunikationen hos barnens föräldrar som avgör om ett barn söker sig dit.

Nya arbetssätt och justerat avgiftssystem

Med utgångspunkt i analysen 2019 tog kulturförvaltningen fram ett förslag till nytt kursavgiftssystem som började gälla från den 1 augusti 2020. Det innebar justerade kursavgifter, en terminskurs höjdes från exempelvis 750 till 950 kronor, samt en ökad möjlighet för att få helt eller delvis nedsatt avgift för hushåll med låg inkomst.

I budget för 2021 gavs kulturnämnden i uppdrag att utvärdera det justerade avgiftssystemet för Kulturskolan för att säkerställa att insatserna har fått önskad effekt¹⁵. Utvärderingen visade att de justerade avgifterna hade lett till utökade möjligheter till nedsatt och avgiftsfri kursverksamhet. Inom den avgiftsbelagda verksamheten ökade hushåll som beviljats partiellt eller helt avgiftsbefriat deltagande från 153 hushåll under läsåret 2019/2020 till 380 hushåll under läsåret 2020/2021. Hösten 2021 hade totalt 2 795 platser i den avgiftsfria verksamheten tillkommit sedan avgiftsändringen hösten 2020.

Det justerade avgiftssystemet har till stor del hittills haft önskad effekt genom att Kulturskolan:

- Har förnyat sina arbetssätt och kursformat för att kunna bredda deltagandet och nå nya målgrupper, i den mån det har varit möjligt med hänsyn till pandemin.
- Ger goda förutsättningar för deltagande i verksamheten oavsett hushållets inkomst bland annat genom en utökad möjlighet att ansöka om nedsatt avgift.

Framgångsfaktorer för sommarlovsaktiviteter

Under 2016-2021 hade MUCF (Myndigheten för ungdoms och civilsamhällesfrågor) och Socialstyrelsen i uppdrag att fördela statliga medel till kommuner för gratis lovaktiviteter för barn och unga 6-15 år. Under 2021 fick staden totalt 11 miljoner kronor till avgiftsfria och under pandemin smittsäkra lovaktiviteter. I en utvärdering av hur det statliga stödet har använts av kommunerna och vad det bidragit till framkom ett antal framgångsfaktorer¹⁶:

- En stor majoritet av kommunerna anser sig ha lyckats med att skapa ett brett utbud av aktiviteter, ”det finns något som passar de flesta i målgruppen”.

¹⁵ Utvärdering av Kulturskolans justerade avgiftssystem Dnr 1.1/2461/2021

¹⁶ MUCF. Bidrag till sommarlovsaktiviteter - Utvärdering av 2017 års statsbidrag för att genomföra kostnadsfria sommarlovsaktiviteter, sid 21-22.

- Spontana aktiviteter har lyckats för många kommuner, så kallade drop-in-aktiviteter där arrangörerna bjuder in deltagare utan föransökan.
- Positivt med samverkan med civilsamhället och andra aktörer såsom föreningslivet, fritidsgårdar, fritidsverksamhet och andra kommunala förvaltningar.

I utvärderingen lyfts även fram andra metoder för att nå ut till målgruppen såsom att identifiera geografiska platser där aktiviteter kan genomföras med möjlighet för deltagande bland socialt utsatta grupper, delaktighet av målgruppen i planeringen och genomförandet av aktiviteterna samt utflykter till platser som barnen kanske annars inte skulle komma till. De utmaningar som lyfts fram är behov av marknadsföring/kommunikation, involvering av civilsamhället, att nå ut till den äldre delen av målgruppen samt att få tillräckligt många deltagare. Statsbidraget till kommuner för gratis lovaktiviteter drogs in fr.o.m. 2022.

Möjligheter och utmaningar till fler kolloplatser

Med utgångspunkt av hur stadens kolloverksamhet har utvecklats de senaste åren sammanfattar följande kapitel möjligheter att utöka antalet platser med de utmaningar som de innebär.

Fler barn med samma antal sängplatser och kollogårdar

- Genom att införa **kortare kolloperioder** får fler barn plats men fler barn får därmed kortare vistelseperiod. Snittvistelsen per barn är 11,6 dagar. En större förändring av vistelseperioder genomfördes 2004 och idag har yngre barn möjlighet att få en kortare vistelselängd, totalt 5 dagar. Stiftelsen Barnens dag som driver majoriteten av dagens upphandlade gårdar, ändrade vistelselängden på nuvarande gårdar vilket gav 72 nya platser inför 2023. Det finns dock en begränsning av antal platser hos respektive kollogård och därför ger det inga större volymer i fler platser.
- **Fler barn per kollogård** innebär fler antal barn per period. Enligt avtal får ingen gård ha fler platser än maximalt 50 barn. De flesta gårdar har inte möjlighet till fler platser eller har inte tillräckligt med faciliteter såsom toaletter och duschar. För de kollogårdar som har möjlighet skulle det kräva viss investering i upprustning och utökade faciliteter på dessa gårdar. Det finns dock skäl till att stadens kolloverksamhet har en begränsning av maximalt 50 barn per kollogård, en siffra som kan jämföras med maximalt 30 barn i en skolklass. Hög tillgång till ledare bidrar till pedagogisk kvalitet och trygghet samt är en betydande faktor som påverkar barnets totala kolloupplevelse. Kolloarrangörer ska kunna ta emot barn med särskilda behov som kräver extra resurser. Fler barn per kollogård och ledare ställer ökade krav på kolloarrangörer som arbetsgivare med ansvar för arbetssituationen för befintliga kolloledare.

Nya kolloaktörer

- Staden har under åren sett att det finns en utmaning i att **upphandla nya kolloaktörer** som uppfyller stadens kriterier för kolloverksamhet. Att driva traditionell kolloverksamhet innebär små marginaler och hög grad av ideellt arbete. Det finns därmed lågt incitament för att locka nya kolloarrangörer och det syns också i lågt intresse från nya aktörer i de senaste upphandlingarna som staden har gjort. Majoriteten av sökande barn söker plats till kolloperioderna främst i början av sommaren och även i slutet innan skolan börjar. Utmaningen för kolloarrangörer är att ha en jämn beläggning av platser med så låg ledig kapacitet som möjligt under mitten av juli när många vårdnadshavare har semester.

Nya kolloformer

- Då staden har en ambition att öka antalet sökande till kollo från underrepresenterade grupper är **nya kolloformer ett sätt att nå målgruppen som inte åker på kollo idag**. Dagkollo och prova-på-kollo skapar möjlighet för barnet att få miljöombyte, tillgång till natur och bad men under andra former än övernattnings eller att behöva vara borta under en längre period. Nya kolloformer innebär en ökad möjlighet till att upphandla nya aktörer på en större marknad än traditionell kolloverksamhet. Det är också ett sätt att få deltagande barn att söka vidare till traditionellt kollo med övernattnings. Dagkollo ger lägre kostnad då ingen övernattnings ingår men ökade kostnader för transport för tillresande över hela staden. Det innebär även ökade administrativa kostnader för stadsdelsförvaltningarna och kulturförvaltningen som samordningsansvarig.

Estimerade bruttokostnader för kolloplatser

Vid en förlängning av pågående avtal visar nedan tabell en uppskattad total bruttokostnad för ersättning till kolloarrangörer på 90 miljoner kronor. Beräkningarna baseras på ett scenario av estimerad kostnadsutveckling till 2025. Det kan jämföras med en bruttokostnad på 77 miljoner kronor 2022. En utökning av 500 platser för dagkollo estimeras till en total ersättning till kolloarrangörerna på 4 miljoner kronor. Ersättningen blir totalt lägre då snittvistelsen estimeras vara kortare, cirka fem dagar, samt lägre kostnader på grund av ingen övernattnings. Kostnader som kan tillkomma är administrativa kostnader för kulturförvaltningen samt stadsdelsförvaltningarna. Beräkningen i tabellen visar endast bruttokostnader, intäkter från vårdnadshavare är inte estimerade. Dessa intäkter påverkas av hushållens sammanlagda månadsinkomst.

Tabell 6: Estimerade bruttokostnader för kolloplatser

Beskrivning/Omfattning	Antal platser/år (enl. antal sökande)	Kollo - form	Estimerad ersättning kolloarrangör totalt (SCENARIO 2025)*
Pågående avtal förlängs till 2024+2025 Ny upphandling, med nuvarande verksamhet, påbörjas HT 2024 till säsong 2026	6 700 st.	Natt	90 mnkr (77 mnkr, utfall 2022)
Pågående avtal förlängs 2024+2025 Ny upphandling påbörjas HT 2024 till säsong 2026 Tillägg nya kolloformer, upphandling påbörjas VT 2023 till säsong 2025. Ny budget, fler/nya aktörer	6 700 st. + 500 st.	Natt Dag	90 mnkr 4 mnkr

*Baserad på scenario av kostnadsuppräknning till år 2025 inkl. personalförstärkning, se sid 8.

Sammanfattade slutsatser

- Fler barn per period eller att utöka maxantalet 50 barn per kollogård ger dels inte de volymer som behövs dels riskerar kvaliteten att försämrats med fler barn per ledare.
- Efterfrågan på platser är högre under vissa perioder, i början och slutet på sommarlovet. Om nya kollogårdar öppnas upp kan det leda till ökad ledig kapacitet i mitten på sommaren. Detta gör det svårt för både befintliga och eventuella nya kolloarrangörer att hålla en effektiv drift av verksamheten om den endast nyttjas maximalt vissa perioder.
- Kolloarrangörernas ekonomi med låga marginaler ger lågt incitament för att locka nya och det finns en risk att förlora befintliga kolloarrangörer. Flera kollogårdar är i stort behov av

renovering och kolloarrangörerna vittnar om väsentligt ökade kostnader den senaste tiden. Staden behöver värna om de kollogårdar som finns för att bibehålla en kontinuitet i verksamheten och för att kunna svara på barn och ungas önskan att åka på kollo.

- En av trösklarna för att låta sitt barn åka på kollo för vissa vårdnadshavare inom underrepresenterade grupper är ekonomin. Det finns en stor oro för den egna ekonomin, framförallt i hushåll med en ensamstående förälder eller i tvåfamiljshushåll med låg sammanlagd inkomst. Nuvarande avgiftsmodell speglar inte faktisk inkomstfördelning där många hamnar över avgiftsnivå 20 000 kronor och därmed inte kan ansöka om avgiftsfri kollovistelse.
- Fler kolloplatser uppnår inte per automatik målet med att nå ut mer jämlikt i staden. Erfarenhet visar att långsiktiga åtgärder behövs för att bredda deltagandet i underrepresenterade grupper. Det innebär bland annat avgiftsfri verksamhet riktad till grupper med låg inkomst, uppsökande, relationella insatser i samverkan med stadsdelsförvaltningen och civilsamhället i utvalda stadsdelar. Kommunikationen med vårdnadshavare är av stor betydelse i beslutet att låta barnet åka på kollo. Nya kolloformer som prova-på-kollo och dagkollo är en instegstrappa med riktade insatser för att nå ut till underrepresenterade grupper. Målet är att skapa ökad tillit och intresse i målgruppen med möjlighet att ge fler barn och unga meningsfulla lov.

Sammanfattningsvis visar utredningens slutsatser på att flera insatser behövs för att fler barn ska få åka på kollo. Det handlar om allt från att skapa nya former för kollo som till exempel prova-på-kollo och dagkollo samt att utvärdera befintlig avgiftsmodell för en högre måluppfyllelse.

Oavsett insatser kommer ökade resurser och en tydlig ansvarsfördelning vara en förutsättning för att uppnå en långsiktig verksamhetsutveckling av stadens kolloverksamhet.